

ÕUESÕPE LASTEAIAS ÕPPEKAVAS.

Sissejuhatus.

Õuesõpe, õues õppimine loob soodsad võimalused kaasaegse õpikäsituse rakendamiseks. Vastavalt kehtivale õppekavale (<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv>) käsitletakse õppimist kui elukestvat protsessi, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu, milleks õuesõpe loob eriti soodsad tingimused. Õuesõpe võimaldab loomulikult ja ehedal moel tagada riikliku õppekava elluviimise, õppeprotsessi, kus laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Oluline põhimõte on, et õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutustega, õpitavaga tutvutakse loomulikus keskkonnas. Kõik õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad on õuesõppe kaudu elluviidavad, eriti sümbiootiline seos on õuesõppe ja keskkond valdkonnaga.

Siinkohal on välja toodud **mina ja keskkond valdkonna eesmärgid**, mis otseselt saavutatavad õuesõppe toel:

- 1) mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- 2) omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- 3) väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- 4) väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
- 5) väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- 6) märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkonna Mina ja keskkond sisu:

- 1) sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
- 2) looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
- 3) tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeldusi tegema;

- suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps oskab:

- kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
- kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
- kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;
- selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadeist, öö ja päeva vaheldumisest;
- mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale;
- kirjeldab võimalikke ohte kodus, vee kogul, liikluses jm;
- **teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaias õuealal sõita.**

Õues: tänaval, õuealal jalgrattaga, tõukerattaga või rulluisudega sõidul peavad lapsed kandma kiivrit ja soovitatavalt ka põlve-, küünarnuki- ja randmekaitsmeid.

Seos tervisega. Õuesõpe on oluline lapse loomuliku ja tervikliku arengu seisukohalt, rohke õues viibimine on seadustatud vastavalt **tervisekaitseõuetele:**

(<https://www.riigiteataja.ee/akt/13360326?leiaKehtiv>): „Soodsate ilmastikutingimuste korral peab võimalikult palju laste tegevusi toimuma õues.“ Laps peab viibima iga päev sõltuvalt ilmastikutingimustest 1–2 korda õues. Lapse õues viibimise aeg sõltub välisõhu temperatuurist ja tuule kiirusest ehk tegelikult toimivast välisõhu temperatuurist (tuule-külma indeksist). Lasteaed Pääsupesa hoovis on olemas varikatused, mis võimaldavad kõigil vanuserühmadel olla õues kergema vihmajärgi ja lumetuisu korral (lühiajaliselt). Madalama kui miinus 20 °C tegelikult toimiva välisõhu temperatuuri ja madalama kui miinus 15 °C välisõhu temperatuuri korral ei viida lapsi õue või lühendatakse õues viibimise aega 20 minutini. Tegelikult toimivat välisõhu temperatuuri hinnatakse Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudi veebilehel www.emhi.ee avaldatud igapäevaste ilmavaatluste andmete alusel.

Eestis kasutusel oleva **õuesõppe määratluse** kohta on kirjutanud Mikk Sarv (<http://mikksarv.blogspot.com/2008/12/miks-on-hea-ks-pev-ndalas-ues-ppida.html>):

„Õuesõpe on õppimine ehedas, õppimist toetavas keskkonnas, kõigi meeltega vahetult kogedes, oma kätega ise tehes ja kogetut teistele vahendades ning edasi õpetades“ (Sarv, M., 2006).

Õuesõppe viis võtmesõna:

- koht, mis aitab õppida;
- meel ja erinevate meeltega kogemine;
- tegu ehk vahetu osalemine ja millegi valmis tegemine;
- lugu ehk teistega jagatud kokkuvõtte tehtust;
- iva ehk õpitu mõte, mida tasub edasi õpetada.

Kindlasti annab õuesõpe rohkem ruumi rühmatöödeks: kahe-, kolme-, nelja-, viie- või vajadusel kasvõi kümnekaupa. Rühmadel võivad olla samasugused või erinevad ülesanded. Mõistlik on rühmi varieerida – töötada teatud aeg paarides, siis jälle suuremates rühmades ja

uuesti paarides. Päris tõhus on 3–4 liikmeliste pikemaajaliste koosõppivate töörühmade moodustamine. Taolise rühmadünaamika toomine õppimisse teeb õppimise lihtsamaks ja tõhusamaks.

Õuesõppimine annab õpetajale suurema vabaduse. Õues saab õpetamisse kaasata kehalise taju, lõhnad, maitsed, ruumi peab jätma juhusete ja ootamatuste tarvis.

Õuesõpe annab õppijale parema võimaluse keskenduda. Õues õppides paraneb õppimis- ja meeldejätmisvõime, väheneb stress ja vägivald. Õues õppimise juures vähenevad haigused ja puudumised kui õues käiakse regulaarselt ja kui lastel on ilmale vastav riietus. Õuesõpet on välismaal uuritud:

https://www.plymouth.ac.uk/uploads/production/document/path/6/6811/Student_outcomes_and_natural_schooling_pathways_to_impact_2016.pdf

Plymouthi ja Lääne-Sydney ülikooli teadlaste uuringutulemustest tuleb esile, et õuesõpe mitte üksnes ei toeta õpilaste hariduslikku arengut, vaid ka käitumist, sotsiaalseid oskusi, tervist ja heaolu, paindlikkust ja kohatunnetust.

Õuesõpe võiks olla üks võimalus eesti hariduse väljakutsetega toimetulekus. Tallinna ülikooli haridusuuenduse tippkeskuse juht, professor Mati Heidmets (<https://novaator.err.ee/257881/uhe-minuti-loeng-pisa-suureparased-tulemused-kas-terve-tort-voi-ainult-pool>) on analüüsinud haridusuuringute tulemusi: suures plaanis on PISA-testi tulemused Eesti jaoks positiivsed. Siiski on sileda pealispinna all peidus murekohti, tulemuseks on tugev keskmine, aga vähe tippe, head teadmised, aga kesised oskused ja julgus neid loovalt ja nutikalt kasutada. Pingutus tuleb suunata uue, kaasava ja konstruktivistliku, õpikäsituse tegelikuks, laialdaseks juurdumiseks Eesti koolis. Sellele aitaks kaasa:

- toetus õpivormide mitmekesisusele – uurimuslik, loov ja mänguline õpe, projektõpe, seiklusõpe, rühmaõpe, **õuesõpe**, pööratud klassiruum. 45-minutiliste tundide asemele temaatilised õppesessioonid jms, koos õpikäsituste-alase maailmakogemuse monitooringuga ning Eesti parimate praktikate kogumise ja levitamiseks. Sihiks arendada kõrvuti erialateadmistega oluliselt rohkem sotsiaalsed oskusi ja isiksuseomadusi, panna nad õppetöö käigus iseseisvalt kaaluma, otsustama ning vastutama. Need on iseäranis olulised poiste puhul.

Õuesõppe mõiste: Õuesõpe (*outdoor education*) (Gilbertson 2007) tähendab õppimist:

- ehedas keskkonnas,
- vahetu omaenese kogemuse,
- ise tegemise kaudu,
- kogetut teistele edasi andes.

Väliõpe (*outdoor education*) on õppimise ja õpetamise meetod, mis rõhutab

- aistinguid kaasavaid kogemusi
- leiab aset valdavalt väliskeskkonnas
- kasutab integreeritud lähenemist õppimisele kaasates loodus-, sotsiaalset ja individuaalset keskkonda.

Õuesõpe: Lasteaed Pääsupesa õppekava lisa.

Õuesõppe põhimõtted:

- Uuriv, kogev, leiutav õppeviis.
- Tegevuste ja teemade integratsioon.
- Teemaõpe.

Põhisuunad:

- Taime ja loomariigi mitmekesisus.
- Looduse muutumine.
- Elusorganismide omavahelised suhted ning nende suhted eluta looduse ja elukeskkonnaga.
- Inimene ja loodus.

Õuesõppe põhiteemad:

- Avastamine – ümbritseva maailma tundmaõppimine.
- Asjad – kehade omadused, nende rühmitamine.
- Aeg ja aja mõõtmine (aastaajad, öö, päev, nädal, kuu, aasta, kell, rahvakalender...).
- Elus ja eluta loodus.
- Loomad.
- Taimed.
- Inimene.
- Elukeskkond, elukooslus.
- Ained.
- Ilm.
- Maa, gloobus, eesti.
- Toitumine, tervishoid, esmaabi.
- Looduskaitse, rahvakombed.

Soovitused vanuseastmete kaupa.

3 – 4- aastased lapsed.

EESMÄRGID:

- Laps tunneb kodukohapuid, põõsaid ja nende maapealseid osi.
- Laps teab, et puudel on tüvi ja oksad, okstel lehed, õied. Õitest valmivad seemned/viljad.
- Teeb vahet okas- ja lehtpuudel, oskab mõnda nimetada.
- Oskab eristada kuuske ja mändi, nende käbisid.
- Tunneb huvi ja eristab lilli värvuste järgi.
- Teab, et on metsa-, aia-, põllu- ja toalilled (oskab nimetada 2-3 metsa-, põllu- ja aialille).
- Laps teab, et looduses on peale taimede loomad, linnud, putukad.
- Laps teab erinevaid metsaande (seened, marjad).
- Laps tunneb oma kodukoha ümbrust ja vaatamisväärsusi..
- Laps teab, et on erinevad elukeskkonnad (maismaa, vesi, õhk ja muld).
- Laps oskab eristada suuruse, iseloomuliku värvuse, nimetuse järgi 2-3 lindu (tuvi, vares, varblane vm); kuulata lindude laulu ja eristada neid.
- Putukatest oskab laps eristada liblikat, lepatriinut.
- Oskab leida seoseid loodusest (tiibadega putukad lendavad jne).
- Laps õpib orienteeruma sõidu- ja kõnniteel. Oskab ennetada ohtu sõidutee ületamisel.
- Laps teab aastaegade vaheldumist ja nende iseloomulikke tunnuseid, eristab igat aastaega.
- Laps eristab ilmastikunähtusi: päike paistab; tuul puhub; vihma/lund sajab; ilm on soe; ilm on külm jne.
- Laps oskab tegutsemisvalmilt looduses tegutseda.

NÄIDISTEMAATIKA

SEPTEMBER

1. Matk sügismetsa.

Okas- ja lehtpuud: puude tüvede vaatlus; kase tüve värvus ja tüve jämedus (võtta ümbert kinni üksi või mitmekesi), lehtede kuju ja värvus; okaspuudel on okkad jne.

2. Üks mehikene elutseb männikus....

Seene osad, kasvukeskkond (kännul, selle ümbruses, rohu sees vm), söödavad ja mürgiseened, erinevad värvused jne.

OKTOOBER

1. Ringi ümber vahtrapuu, lõbusasti tantsib tuul.

Vahtra lehe kuju, erinevad suurused, erinevad värvused, tuule mõju lehtedele, puu tüve jämeduse mõõtmine käte abil, võrrelda kahte vahtrapuud omavahel.

2. Lillepeenar.

Sügisel lilled närtsivad, peenrale ei tohi astuda, lillede eest tuleb hoolitseda, lilli ei murta, sest peenrad kaunistavad la ümbrust.

NOVEMBER

1. Tormine meri.

Mere värvus (erinevad variandid); ohud merel; mida näeme kaldalt (laevad, tormine lainetus, linnud jne); liivarand/kivid.

2. Lemmikloom lasteaias – koer.

Erinevad kehaosad, karvkate, suurus, värvus. Miks ei tohi võõrast koera paitada?

DETSEMBER

1. Kuusepuu – jõulupuu.

On okaspuu; inimesed toovad jõuluks tuppa ja ehivad; võrrelda okkaid männiokastega; käbid ja tüvi eritavad vaiku, kuusepuu erinevad kõrgused, jämedused, oksad. Lampidega kaunistatud jõulupuu.

2. Linnud talvel.

Laps tunneb tuvi ja varblast – on linnalinnud. Lindude tegevus talvel: lendavad ja otsivad toitu, toidumajade ülespanemine, elukohad, linnu sulestik kaitseb külma eest. Inimeste hooliv suhtumine.

JAANUAR-VEEBRUAR

1. Laste talvelõbud (kelgumäel).

Eristada ja nimetada talve erinevaid nähtusi: ilm on külm, sajab lund, rohi on lumevaiba all, loikudele ja veekogudele tekib jääkate. Mägi, kus saab kelgutada. Ohud!

2. Veelinnud.

Laps tunneb parti: teab talle iseloomulikke kehaosi, sulestiku värvuse järgi eristab ema- ja isalindu, elavad hulgakesi koos, toitu leiavad külmumata veekogust; inimene peab partide toitmisega olema ettevaatlik.

MÄRTS

1. Lumikellukesi otsimas.

Laps tunneb peenral lumikellukest, iseloomustab lille värvust ja õie kuju, uurib lehti. Teab, et see on lilleaia kevadekuulutaja. Päikese, soojuse, vee mõju taimedele.

2. Kuldnokad on saabunud.

Linnud tulevad tagasi soojalt maalt, askeldavad pesa punumisel, emalind muneb munad, haub pojad jne. Linnulaul on muutunud rõõmsamaks. Erinevad linnud laulavad erinevalt.

Kuldnoka laulu kuulamine.

APRILL

1. Kodumetsa orav.

Laps teab, et linnas liigub vähem loomi, kuid oravat võib näha meie parkides/metsades. On vilgas ja kiire loomake, harjunud inimestega. Orava kehaosad, iseloomulik kohev saba, hüppab oksalt oksale. Orava toidulaud (pähklid, seemned, käbid). Loomi ei tohi hirmutada.

2. Kevadine meri

Jää liikumine, sulamine; ohud hapral jääl. Päikese, tuule ja vihma mõju jääle. Meresport - purjetamine; suurte laevade seilamine merel.

MAI

1. Otsime loodusest kollast värvi

Esimeste võilillede ilmumine, õitsemine. Otsime veel kollaseid taimi, lehti, õisi (õitsevad urvad, paiselehed jne). Kollane on päikesevärv, joonistame päikest (kriidid, kepiga liivale kujundame looduslike vahenditega)

2. Jalgratturi ohutus teedel/tänavatel.

Kevadel ärkab elu, suureneb vabas looduses tegutsemine. Laps peab oskama ennetada ohtusid..

JUUNI

1. Küülik

On kodujänes, paljude laste lemmikloom. Jänese iseloomulikud tunnused, eluviis ja toitumine. Karvkatte pehmus, saadakse villa.

2. Üks kask meil kasvas õues.

6 – 7 – aastased lapsed

Õuesõppe valdkonnas õpitavad mõisted:

- Kodukoht, kaugemad maad, elu, kliimavöötmed, maa ajalugu, ürgloodus
- Liigirikkus looduses, seosed, suhted, elukooslused.
- Pisidetailid looduses, käega mittekatsutavad objektid.
- Elu ja maailm: “loodus ja inimene” - elukevad (sünd, lapsepõlv); elusügis (iseseisev elu, vananemine) jne.

1. Taime- ja loomariigi mitmekesisus.

Taimed:

- Puud, nende liigid, hiiepuud.
- Põõsad, metsakääbuspõõsad.
- Rohttaimed: aialilled (sordid), metsalilled (kasvukohad), teraviljad, ravimtaimed, soo- ja rabataimed, söögi- ja mürgimarjad.
- Aed- ja köögiviljad ning maitsetaimed.
- Seened, eri liigid, mürgi- ja söögiseened.

Loomad:

- Metsloomad (sarnasus, erinevus).
- Linnud ja linnulaul, ränd- ja paigalinnud.
- Selgrootud, ussikuningas eesti mütoloogias.

2. Pidev muutumine looduses.

Aastaringi rütmilisus:

- Aasta ja aastaajad; tunnused, muutused, mõju inimesele ning taime- ja loomariigile.
- Kuud, ka rahvapärased nimetused, rahvakalender.
- Nädala rütm, ilmastikukalendri koostamine.
- Päeva rütm, mõju inimese elus, päeva- ja ööloomad.

Tööd looduses:

- Esivanemate aastaringsed tööd eri aastaegadel, tööriistad.

Areng taimeriigis:

- Viljade valmimine sügisel.
- Taimede puhkeperiood talvel.
- Looduse tärkamine kevadel.
- Taimede kasv ja areng suvel.

Kasv ja areng loomariigis:

- Loomade valmistumine talveks.
- Talveuni ja loomade elu talvel.
- Loomade tegevus kevadel.
- Järglaste kasv ja areng, nende iseseisvumine.

3. Elusorganismide omavahelised suhted, nende suhted eluta looduse ja elukeskkonnaga

Eluks vajalikud tingimused:

- Valguse, soojust, vee, õhu, toitainete tähtsus taimede, loomade, inimeste elus; valgus, soojusallikas; valguse ja varjutaimed.

Elukooslused

- Lehtpuu-, okaspuu- ja segamets, soo ja raba ning elu neis.

Elukeskkonnad

- Maismaa, vesi, õhk, muld – elu ning kohastumine neis

Maa.

Ained ja olekud.

- Kivi ja kivimid, kivistised, paekivi – meie rahvuskivi; pilved, vikerkaar, tuul, tuisk, pakane, äike, välk.

4. Inimene ja loodus

Looduse rütm ja inimese eluring.

- Viljad looduses ja lapsed inimese eluringis; puhkeperiood ja surm, tärkamine looduses ning sünnid inimese elus, kasv ja areng; iseenda tundmaõppimine; inimese tervis, kombekasvatus, terve ja puudega inimene; aeg ja selle väärtustamine.

Esivanemate looduskäsitlus ja rahvakalender.

- Esivanemate animistlik looduskäsitlus, pühad puud ja loomad, ravimtaimed, eestlaste loodusvaimud, vesi ja allikad (puhtus, tervis, elu), päike (eestlaste kaitseristi sümbol, sünnipäev 25.xii), kuu (mõju külvile, künnile, kasvule, lõikusele), tuli (jaanituli – kurja tõrjuv, puhastav), taimede ja loomade rahvapärased nimetused.

Maa ajalugu ja ürgloodus.

Looduskaitse ning ökoloogilise mõtlemisviisi kujundamine.

- Inimene looduse mõjustajana, inimene kui looduse osa, inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed aspektid; ohustatud liigid.

Elukutsed.

- Loodusega seotud elukutsete väärtustamine (metsavaht, meremees, põllumees, looduskaitjad jt) ning nende rollis olemine.

Kasutatud kirjandus:

1. Aiatsuuliku askeldused, Tallinn 2006 <http://www.hared.ee/files/askeldused.pdf>
2. Alunurm, A. 1999, Alushariduse õppekava. Loodusõpetuse aaineraamat.
3. Dahlgren, L. O.; Szczepanski, A. 2006. Õuesõppe pedagoogika. Tõlkinud Sarv, M. Ilo, 72 lk.
4. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv>
5. Nähka lood, Tallinn 2007.
6. Pääsupesakirjandus <http://www.hared.ee/files/pakapikurada.pdf>
7. Uuringud õuesõppe mõjust (Näit. Suurbritannias):
https://www.plymouth.ac.uk/uploads/production/document/path/6/6811/Student_outcomes_and_natural_schooling_pathways_to_impact_2016.pdf
<http://www.englishoutdoorcouncil.org/research.in.outdoor.learning.html>
8. Veenola, V. Metsaõpperada. Metsa-ja puiduõppe õppevara. Soomekeelsest raamatust Metsänooppimispolku tõlkinud L.Iher.Eesti Koolimetsade Ühenduse koduleheküljel:
<http://www.koolimets.ee/index.php?ml=426&m2=428&m3=0&m4=0&id=502&lang=0>

Abiks lingid:

http://www.oppekava.ee/images/e/e2/Ouesoppest_imbi_koppel.pdf

http://www.teatoimeta.ee/s2/613_669_58_Keskkonnamangud.pdf

http://www.teatoimeta.ee/Keskkonna_ja_ouesoppe_mangud_3_613.htm

http://www.oppekava.ee/images/e/e2/Ouesoppest_imbi_koppel.pdf

<http://mikkisarv.blogspot.com.ee/2008/12/miks-on-hea-ks-pev-ndalas-ues-ppida.html>

Neid linde me tunneme http://vana.elfond.ee/fail.php?id_fail=812

Koduloomadest <http://www.koolielu.ee/files/koduloomad%5B4%5D.ppt>

Helid looduses <http://www.loodusheli.ee/>

Eesti taimed <http://bio.edu.ee/taimed/>

Eesti selgroogsed <http://bio.edu.ee/loomad/>

Lapsed õue iga ilmaga <http://lapsedoue.blogspot.com/>